היום נלמד בעזרת ה׳:

בכורות דף נט

אמר רבא – עשירי מאליו הוא קדוש: אם הוא מנה את התשע בהמות והעשירי נשאר בדיר ולא יצא, הוא נעשה קדוש מאליו.

מנא ליה לרבא האי? מניין לרבא דבר זה? אם תאמר מהברייתא האומרת שגם אם לא קרא לעשירי ׳עשירי׳ הוא מתקדש. הברייתא אומרת ׳אין לי אלא שקרא שמו ׳עשירי׳, לא קרא שמו עשירי מנין? תלמוד לומר "**עשירי יהיה קודש**" מכל מקום׳. דחייה: **ודלמא ׳עשירי׳ הוא דלא קרייה, ׳קודש׳ קרייה:** אולי מדובר שהוא לא קרא לו ׳עשירי׳ אבל הוא כן קרא לו ׳קודש׳. ואין ראייה למקרה שלא קרא לו כלל שם והוא נשאר בדיר!

אלא מהא דתניא – קרא לתשיעי עשירי וכו׳: אם בטעות הוא קרא לתשיעי ׳עשירי׳, וכשיצא העשירי הוא לא דיבר כלום. הדין הוא שהתשיעי נאכל לאחר שיפול בו מום (כי בגלל שקרא לו ׳עשירי׳ הוא מתקדש בקדושה קלה). והעשירי הוא מעשר, למרות שהוא לא אמר עליו כלום. מכאן מוכח שהוא מתקדש מאליו! דחייה: **ודלמא שאני התם דאיברר ליה עשירי, אי נמי דאחוי עילויה:** אולי דוקא שם העשירי קדוש, בגלל שעצם הדבר שהוא יצא העשירי מהדיר, מברר אותו להיות ׳עשירי׳. או שמדובר שהוא הצביע על הטלה בידו כשיצא. אבל במקרה שהוא נשאר בדיר, אכן הוא לא יהיה קדוש מאליו.

אלא מהא דתניא – ׳קרא לתשיעי ׳עשירי׳, ומת עשירי בדיר. תשיעי נאכל במומו, וכולם פטורין׳: מדוע כל התשעה פטורים ממעשר? האם לא בגלל שהעשירי התקדש מאליו לפני שמת? ומכאן למד רבא! דחייה: **ודלמא דאיפטרו במנין הראוי דהאמר רבא מנין הראוי פוטר:** אולי הסיבה שכל התשעה פטורים, משום שכאשר הם נספרו העשירי היה בחיים, והיה זה ׳מנין הראוי׳. ומנין הראוי פוטר את הנספרים, שאינם צריכים לעבור שוב תחת השבט. (המקור לכך יתבאר לקמן בעמוד ב׳).

אלא מהא דתניא – 'קרא לתשיעי 'עשירי' ונשתייר עשירי בדיר. התשיעי נאכל במומו, והעשירי מעשר'.

*

הברייתא האחרונה אמרה שאם קרא לתשיעי 'עשירי', והעשירי נשאר בדיר, התשיעי קדוש.

קושיא: **והתניא תשיעי חולין!** הגמרא מקשה מברייתא אחרת האומרת שבכזה מקרה הוא חולין. תירוץ: **תני תנא קמיה דרב ששת – הא מני ר"ש בן יהודה היא:** הברייתא השניה סוברת כדעת רבי שמעון בן יהודה, החולק על דעת חכמים הכתובים במשנה לקמן (דף ס').

לדעת חכמים טעה וקרא לכבש שיצא תשיעי בשם 'עשירי', ולכבש שיצא עשירי קרא בטעות 'תשיעי', ולכבש שיצא אחד עשר קרא בטעות 'עשירי' (כי לאחר שהוא טעה וקרא לתשיעי 'עשירי', הוא רצה לתקן את טעותו וקרא לעשירי 'תשיעי' והמשיך וקרא לאחד עשר 'עשירי'), הדין הוא שכולם מקודשים ברמות שונות.

אבל אם קרא לתשיעי 'עשירי' וגם לעשירי קרא 'עשירי' וגם לאחד עשר קרא 'עשירי', הבהמה האחת עשרה אינה קדושה. והטעם משום שרק כאשר עקר את שם 'עשירי' מהבהמה העשירית, יכולה הבהמה האחד עשר להתקדש כשיקרא לה 'עשירית'. אבל אם לא עקר את השם 'עשירי' מהבהמה העשירית (כי קרא לה עשירית), אין הבהמה האחד עשר יכולה להתקדש (כי כבר חל שם עשירי על העשירית). אמנם הבהמה התשיעית מתקדשת אפילו אם קרא לעשירית עשירי.

דתניא ר''ש בן יהודה אומר: הוא חולק על חכמים וסובר שגם התשיעי אינו קדוש, אלא אם כן נעקר שם עשירי מהעשירית.

והדין נותן: ויש קל וחומר לומר כך. אם האחד עשר, שאם קרא לו 'עשירי' הוא מתקדש להיקרב שלמים, ובכל אופן הוא אינו קדוש אא"כ נעקר שם 'עשירי' מהעשירי. כל שכן שהתשיעי שאינו מתקדש להיקרב אם קרא לו עשירי אלא מתקדש בקדושה קלה יותר (שצריך להמתין עד שיפול בו מום כדי לאוכלו), וכי אינו דין שרק אם נעקר שם עשירי מהעשירי הוא יתקדש ואם לא לא?!

חכמים משיבים: **היא הנותנת**: אדרבא! דוקא אחד עשר שהוא מתקדש להיקרב, לכן רק אם נעקר שם העשירי מהעשירי הוא מתקדש ואם לא לא. אבל התשיעי שאינו מתקדש להיקרב אלא מתקדש רק בקדושה קלה, לכן אע"ג שלא נעקר שם עשירי מהעשירי הוא מתקדש.

אי נמי: פירכא נוספת לקל וחומר. דוקא אחד עשר הנספר לאחר העשירי, וכשמגיעים אליו כבר הוברר העשירי, לכן רק אם נעקר שם 'עשירי' מהעשירי יכול האחד עשר להתקדש, ואם לא לא משום שכבר התקדש העשירי. אבל כשספר את התשיעי עדיין לא הוברר העשירי, ולכן כשקרא לו 'עשירי' הוא מתקדש, וממילא אע"ג שלא נעקר שם העשירי מהעשירי, התשיעי נשאר בקדושתו.

תו לא מידי: הגמרא מסכמת שזו פירכא על דברי ר"ש ואין לדון יותר בדבר. עד כאן הברייתא.

על כל פנים, שתי הברייתות הסותרות (במקרה שקרא לתשיעי עשירי, והעשירי נשאר בדיר ולא יצא, האם הוא קדוש או חולין) נחלקו במחלוקת הזו. הברייתא הראשונה האומרת שהתשיעי קדוש, סוברת כחכמים. שהרי מכיון שהעשירי לא יצא, לא נעקר ממנו שם עשירי (כיון רק אם יקרא לו תשיעי יעקר ממנו שם עשירי אך הוא נשאר בדיר). ואילו הברייתא השניה האומרת שהתשיעי חולין, סוברת כשיטת ר"ש בן יהודה. שמכיון שלא נעקר שם עשירי מהעשירי, התשיעי הוא חולין.

*

אמר רבא מנין הראוי פוטר: אם היו לו עשרה בהמות, והוא התחיל להוציא אותם מהעדר ולספור אותם אחת אחת, ובאמצע הספירה מתה אחת הבהמות שנשארה בעדר. כל הבהמות שיצאו כבר החוצה ונספרו פטורות מלהיספר שוב. (והבהמות שנשארו בעדר ימתינו עד שיוולדו לו בהמות נוספות וישלימו למנין עשרה ואז יספור אותם). טעם הדבר, כי בשעת הספירה, 'המנין היה ראוי', כי הנשארים בעדר היו אמורים לצאת ולהיספר עד שקרה מה שקרה.

מנא ליה לרבא הא? מניין רבא למד את הדין הזה?

אילימא מהא דתנן, קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין: אם באמצע ספירת הבהמות ל'מעשר בהמה', קפץ אחד מהטלאים שכבר יצא החוצה בחזרה לתוך

העדר, כל הבהמות פטורים ממעשר. הבהמות שבתוך העדר פטורות, בגלל שהתערבה בתוכם בהמה אחת שהיא פטורה (כי היא כבר נספרה), ונמצא שכל אחת מהבהמות שבעדר היא ספק 'עברה תחת השבט' ואי אפשר להעביר אותה פעם נוספת. עד כאן המשנה.

מנויין גופייהו דאיפטרו, לאו במנין הראוי? אבל הבהמות שכבר יצאו החוצה מה הטעם שהם פטורות? האם לא בגלל שהם נספרו 'במנין הראוי' להיות מעשר? ומכאן למד רבא.

דחייה: **ודלמא דעשר עילוייהו?** אולי מדובר שהוא ספר את כל העשר, ועישר את התשעה על ידי העשירי. ואז קפץ אחד מהתשעה המעושרים לתוך הדיר. ואם כן הנושא כאן אינו 'מנין הראוי'.

תשובה: **ההיא לא מצית אמרת! הא תני 'מן המעושרין לתוכן'**: אי אפשר לבאר כן. כי בקטע הבא של המשנה שם נאמר שאם קפץ אחד **מהמעושרין** לתוכן וכו'. דהיינו בהמה אחת שכבר נספרה ונתנו עליה מעשר. ואם כן בהכרח שהמקרה שלנו שקפץ אחד **מהמנוין** הכוונה שעדיין לא ניתן עליו מעשר אלא ספרו אותו ועדיין נמצאים באמצע הספירה.

דחייה: **ודלמא מאי מעושרין מעשר דוקא? דיקא נמי דקתני ירעו**: אולי 'קפץ אחד מהמעושרין' הכוונה לבהמת המעשר עצמה? ובאמת כך מדוייק מהמשנה שם. כי המשנה אומרת שבמקרה כזה כל הבהמות שבעדר ירעו עד שיפול בהם מום. והרי רק אם קפצה בהמת המעשר מובן מדוע צריך לנהוג קדושה בכל העדר, כי יש ספק שמא כל אחת מהבהמות היא המעשר. אבל אם קפץ אחד מהמנויין שהוא חולין (שהפרישו עליה מעשר), אין שום סיבה לנהוג בקדושה בכל הבהמות שבעדר!

לסיכום אנו חוזרים לדחייה שרצינו לומר בתחילה. אולי 'קפץ אחד מהמנויין' הכוונה לאחר שכבר עישר עליהם, ואין שום ראייה ל'מנין הראוי'!

אלא אמר רבא וכו': נאמר במצות מעשר "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט", ולא שכבר 'עבר' תחת השבט. כלומר כל בהמה שנספרה והיתה ראויה לעבור תחת השבט נפטרת מלעבור שוב, ואפילו אם בסוף לא נספר העשירי ולא הופרש המעשר,

בכל אופן הבהמות שכבר יצאו החוצה פטורות, כי הם נספרו 'במנין הראוי' להיות מעשר.

מאי 'שכבר עבר'? אי דעשר עילוייהו וכו': ורבא מוכיח את דבריו. כי מה הכוונה שטלה 'שכבר עבר' פטור? אם הכוונה שהוא כבר עישר אותו, וכי האם צריך הפסוק לומר שלאחר שקיים את המצוה הוא פטור מלקיים אותה שוב? אלא בהכרח מדובר שבסוף הוא לא קיים את המצוה, כי הוא לא יכל לעשר את הבהמה העשירית, ובכל אופן מכיון שהם היו 'במנין הראוי' הם נפטרו מלעבור שוב.

תניא כוותיה דרבא: יש ברייתא האומרת כרבא. אם היו לו עשרה טלאים והכניסן לדיר להתעשר. ולאחר שספר חמישה מתוכם, מת אחד מהטלאים. אם הטלה שמת הוא מהחמישה שכבר נספרו, הוא ממשיך לספור ומשלים את הספירה ומעשר את העשירי. ואם מת אחד מהחמישה שנשארו בעדר ועדיין לא נספרו, חמשת המנויים שכבר נספרו פטורים מלהתעשר שוב, והארבעה שבעדר שאינם מנויים, מצטרפין לגורן אחר כשיוולדו לו עוד שישה בהמות. עד כאן הברייתא.

במקרה האחרון, החמישה שנספרו פטורים למרות שלבסוף לא היה מעשר, והיינו משום שהם נספרו במנין הראוי.

*

ואמר רבא היו לו יד' טלאים: אם היו לו 14 טלאים והכניסן לדיר להתעשר. ובדיר היו שני פתחים, ויצאו חלק מפתח זה וחלק מפתח הזה. הדין הוא שכל העשרה צריכים לצאת באותו פתח. ויש בזה שלושה מקרים.

ויצאו ששה בפתח זה, וארבעה בפתח זה, וארבעה נשתיירו שם: אם אותם ארבעה שנשארו בדיר, יצאו בפתח שיצאו בו הששה, הוא נוטל את 'האחד' כלומר את האחרון שבארבעה, ומעשר אותו על כל העשרה שיצאו בפתח הראשון. ושאר הארבעה שיצאו בפתח השני, מכיון שהם יצאו בפתח אחר, הם צריכים להצטרף לגורן אחר למעשר (לאחר שיוולדו לו עוד בהמות).

ואם הארבעה שנשארו בדיר יצאו בפתח השני שבו יצאו הארבעה, השישה שיצאו בפתח הראשון פטורים משום שהם נספרו ב'מנין הראוי', משום שכשהם יצאו נשארו מאחוריהם עוד ארבעה טלאים. אבל הארבעה שיצאו בפתח השני מצטרפין

לגורן אחר, כי כשהם יצאו נשארו מאחוריהם רק ארבעה טלאים ולכן הם לא נספרו במנין הראוי.

יצאו ארבעה בפתח זה, וששה בפתח זה, ונשתיירו שם ארבעה: אם אותם ארבעה שנשארו יצאו בפתח שיצאו בו הששה, נוטל את האחרון שבארבעה ומעשר אותו, ושאר הארבעה שיצאו בפתח הראשון פטורים מלהתעשר, כי הן היו 'במנין הראוי' (משום שכשהם יצאו נשארו בדיר 10 בהמות). אבל אם הארבעה האחרונות יצאו בפתח של הארבעה הראשונות, הארבעה הראשונות וכן הששה פטורים ממעשר כי כל אחד מהם נספר 'במנין הראוי' (שהרי נשארו מאוחריהם מספיק בהמות להשלים את העשרה), ורק הארבעה האחרונות מצטרפות לגורן אחר.

יצאו ארבעה בפתח זה, וארבעה בפתח זה, ונשתיירו שם ששה: אם אותם שישה יצאו כולם ביחד באחד מהפתחים, נוטל מהם את העשירי ומעשר אותו, ושאר הארבעה שיצאו בפתח האחר פטורים משום שכשהם יצאו נשארו מאחוריהם מספיק בהמות ואם כן הם היו 'במנין הראוי'. אבל אם ששת הבהמות יצאו בשני פתחים (כגון שלושה בפתח אחד ושלושה בפתח שני), הארבעה שיצאו בפתח הראשון וכן הארבעה שיצאו בפתח השני פטורים כי הם היו 'במנין הראוי', והשישה מצטרפים לגורן אחר.

קושיא: **מאי קמ"ל דמנין הראוי פוטר? והאמר רבא חדא זמנא!** מה רבא בא לחדש לנו? האם 'שמנין הראוי פוטר'? והרי הוא כבר אמר זאת למעלה. תירוץ: **מהו דתימא ודאי מנין הראוי אמרינן, ספק מנין הראוי דחזי להכא ודחזי להכא לא אמרינן, קמ"ל:** היה מקום לומר שדוקא מנין הראוי באופן ודאי פוטר, אבל לא כשהוא בספק. כגון במקרה האחרון שכשיצאו הארבעה השניים, יש ספק האם ששת הנותרים יצאו כולם בפתח אחד או שיתחלקו לשני פתחים, ואז לא יהיה כאן כלל מנין הראוי. ובכזה מקרה לא נאמר שהארבעה שיצאו בכל פתח פטורים. קמ"ל שגם בכזה מקרה זה נחשב ל'מנין הראוי'.